

Llibres de viatges, excursionisme, muntanyisme i turisme (I)

per JOAN SANTACREU

L'EROL inicia en aquest número una secció sobre bibliografia, on es comentaran, agrupats per temes, els diversos llibres, articles, tesis o materials d'arxiu que facin referència a la cultura, història, geografia, economia, etc., de la nostra comarca.

Les pautes que seguirem son les següents:

—la relació de títols que anirem donant no serà, lògicament, exhaustiva i, així, per diversos motius, el principal dels quals consisteix en la dificultat de reunir tota la documentació existent, donada la seva dispersió; la gairebé impossibilitat d'accedir a determinats treballs i la pròpia complicació d'intentar fer una recopilació global de fonts, per primera vegada.

—pel caràcter recopilatori d'aquest treball, els comentaris i ressenyes seran, forçosament, breus i, solament orientatius.

—molts títols que anotarem una sola vegada són perfectament englobables en dos o més grups de temes. Així, per exemple, dels diversos llibres que sobre excursionisme comencem a comentar en aquest número, molts es podrien incloure en altres apartats, com són els de geografia, història o folklore.

—les novetats bibliogràfiques es comentaran en un apartat d'aquesta secció.

Fa uns dos anys que varem començar aquest treball recorrent biblioteques i llibreries, parlant amb persones interessades i elaborant fitxes i comentaris. El nostre propòsit és, doncs, que aquesta tasca es faci pública i pugui ser d'utilitat tan al simple afeccionat com al bibliòfil o a l'estudiós. Si és així, ja ens donarem per satisfets. I, sobretot, agrairèm qualsevol suggerència, col·laboració, orientació o crítica que, tota persona interessada pot fer-nos, adreçant-se a la redacció de L'EROL.

La bellesa paisatgística de la nostra comarca ha atret des de sempre un gran nombre de persones amants de la muntanya i la natura, moltes de les quals, en llibres de viatge, articles periodístics o monografies excursionistes, ens han deixat el testimoni escrit de les seves

impressions i estudis. Els autors són variats: des dels viatgers dels segles XVIII i XIX fins als muntanyencs d'avui, passant per aquells excursionistes apassionats i homes de ciència que, a començaments de segle, es dedicaven, amb la motxilla ben carregada i molta paciència i bon humor, a recórrer Catalunya. Ara iniciem una relació de llibres sobre excursionisme, muntanyisme i turisme que continuarem en el proper número. La relació no serà exhaustiva ja que hi ha força títols que, si bé tracten aquesta temàtica, hem preferit, pel seu contingut global, incloure'ls en altres apartats d'aquesta secció. Existeix, a més, una gran quantitat de material als arxius bibliogràfics de diverses entitats excursionistes. Unió Excursionista de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya principalment, sobre el qual hi ha en projecte un estudi detallat que tenim intenció de publicar més endavant.

ALT BERGUEDÀ I CARDENER

per A. Jolis i M. A. Simó

Col·lecció de guies del C.E.C. n. 4
Barcelona, 1965

Un dels llibres clàssics sobre excursionisme a Catalunya, la primera edició del qual inicià la col·lecció moderna de les guies del C.E.C. Comença amb una breu descripció general de l'Alt Berguedà i de la conca alta del Cardener, amb dades geològiques, de clima i vegetació, fauna, població, història, economia, art, folklore, vies de comunicació i serveis públics. Descriu 150 itineraris excursionistes, un gran nombre dels quals transcorre dintre dels límits geogràfics del Berguedà, amb indicació d'altituds, horaris de camí aproximats i dades generals. Conté, a més, un índex

toponímic, sis mapes parcials —Rasos de Peguera, Serra, d'Ensiya, Serra del Verd i Les Comes, Serres de Busa i Bastets, Moixeró i Pedraforca— i un mapa general.

BERGUEDÀ I LLUÇANÈS

per J. Sala i Sivillà

Cartografia per A. Romà
Arxiu bibliogràfic Excursionista
de la Unió Excursionista de Catalunya
Rafael Dalmau, editor.
Barcelona, 1975

Edició commemorativa del centenari de la fundació de la primera entitat excursionista a Catalunya, aquest llibre, que segueix l'estructura de la majoria de guies excursionistes, ofereix l'interès de tenir una introducció força extensa, amb moltes dades sobre història, geografia i art romànic del Berguedà i del Lluçanès. Una observació curiosa: moltes pàgines coincideixen paraula per paraula amb un llibre d'un altre autor, fet que ja hem constatat amb d'altres títols que versen sobre temes de caràcter local. Descriu 150 itineraris, molt detalladament, i conté un índex toponímic, dos mapes parcials i una fotografia de la serra de Pic-en-cel vista des de Vilada, amb sobreimpressió dels noms dels diversos accidents geogràfics.

PEL PIRINEU CATALÀ (DE LA Cerdanya a l'Empordà)

per C. Enríquez de Salamanca

pp. 73-126: "L'Alt Berguedà".
Trad.: A. Farreras. Edita el propi autor. Madrid, 1980

BIBLIOGRAFIA

En el volum segon de la versió catalana de la seva obra *Por el Pirineo Catalán*, C. Enriquez de Salamanca dedica més de 50 planes a l'Alt Berguedà. Es tracta d'una obra molt agradable de llegir, ben escrita i profusament il·lustrada, que ens proposa un recorregut succint per la història, la geografia i l'art de l'Alt Berguedà. Conté diversos croquis de plantes i de perspectives ipsomètriques d'esglésies romàniques. En el mateix volum es parla de la Cerdanya, el Ripollès, l'Alta Garrotxa i l'Alt Empordà.

GÓSOL, SALDES, TUIXENT AL PEU DEL CADÍ

per F. Torra

Ed. Montblanc-Martín.
Granollers, 1978

Petit llibre de motxilla, d'estructura monogràfica i semblant als ja comentats. Conté diverses fotografies i un mapa. Descriu 14 itineraris.

SANT JAUME DE FRONTANYÀ I L'ALTA VALL DEL RIU MERLÈS

per R. Vinyeta

Ed. Celblau-R. Vinyeta.
Torelló, 1978

Típica monografia excursionista i turística, amb itineraris i dades històriques, geogràfiques, etc., ben editat i presentat, amb moltes fotografies i un mapa de la zona.

GUIA DEL RIPOLLÈS, OSONA I BERGUEDÀ

per J. Sala i Sivillà

Premi Sant Bernat. E. Rafael Dalmau
Federació Catalana de Muntanyisme.
Barcelona, 1968

Guia dedicada bàsicament al Ripollès, però que ressenya algunes excursions per l'Alt Berguedà oriental. Té l'atractiu de contenir diverses dades etnològiques sobre el món dels pastors i un vocabulari pastorivol de més de 200 mots.

ITINERARIS PEL BERGUEDÀ, RIPOLLÈS I GARROTXA

per U. E. C.

Arxiu Bibliogràfic Excursionista
de la U. E. C. Rafael Dalmau, editor.
Barcelona, 1961

Llibret que descriu exclusivament itineraris, amb indicació d'altituds i horaris de camí aproximats.

NOVETATS EDITORIALS

A LA BOCA DELS NÚVOLS

per R. Vinyes i Cluet

Pròleg de Jacques Gilard.
Col. Els llibres del mirador. Edit. Bruguera.
Barcelona, 1984

Aquest recull de contes aparegué per primera vegada a Mèxic, el 1946. En ell, l'autor berguedà, ens mostra el seu domini de la llengua, a través de mons fantàstics, exòtics i casolans. Tot plegat, acompanyat d'un senyor de fons que no impedeix, però, que Vinyes jugui amb la seva ampla cultura i amb un humor exquisit.

Joan Santacreu i Simon, Llicenciat en Dret.

CORRECCIONS AL TREBALL DE GEOGRAFIA ESTUDI DEMOGRÀFIC DE BERGA (1880-1980) APAREGUT EN L'EROL 6.

Repasant l'article hom ha trobat alguns errors que podrien confondre el lector, per això els esmercem.

pàg. 36 (...) es va realitzar el primer cens modern i el 1981 (...)

pàg. 37 (...) un saldo migratori anyal negatiu del 2,5‰ (...)

pàg. 38 (...) Estadístiques vitals. Les taxes de mortalitat i de natalitat han de ser expressades en ‰ (...) la causa la troben, **més que en la millora de l'assistència mèdica, en el desenvolupament econòmic i social** (*) (...)

pàg. 39 (...) Estudiant les taxes de natalitat (**nombre de nascuts x 1000/població**) ...

(...) Curiosament a Berga entre el 1880 i el 1900 (*) (...)

(...) del total de l'any 1880 (*) (...)

Les rectificacions han estat reproduïdes en lletra negreta. Les esmenes amb (*) són degudes a incorreccions d'exclusiva responsabilitat dels autors.

Joan A. Caylà (metge), Andreu Plans (A.T.S.) i Redacció.

CORRECCIONS AL DOSSIER DIARI DE NATURA, ESTIU 1983 APAREGUT EN L'EROL 7.

Malgrat l'esforç que tots plegats, la revista i els autors, varem fer per tal que aquest treball es publicués sense cap errada, serà convenient fer algunes esmenes.

Esperem que sapigueu fer-vos-en càrrec, tota vegada que, havent-hi de fer poliments i tot, la utilitat i l'interès d'aquest Dossier continua sent, al nostre parer, estimable.

Ens limitarem a fer una relació concisa, però alhora explícita, dels termes incorrectes en el mateix ordre de redacció i indicant, en cada cas, la pàgina on es troben.

pàg. 14: 1.ª (23-VII-83) / pàg. 15: El marcòlic **vermell**... / pàg. 17: El ranuncle de **pedrusca**... / **Astrantia major**, **Nepeta latifolia**, **Potentilla alchimilloides** i **Lycogala epidendron** (Totes elles a la "Relació de les plantes trobades a les excursions") / pàg. 19: Cal dir que l'ordre de "descripció" corresponent als insectes adults ha quedat transtornat en fer el muntatge, i que a continuació d'on diu *-Argynnis paphia* hi va: "És una papallona gran, amb bandes brillants i verdes a la part inferior de les

ales. **Pertany a la família dels Nimfàlids. Les larves mengen violetes. Hem pogut veure-la a Cal Pistras,**" i segueix: "**-Asilus crabroniformis. La moscarda és una de les nostres mosques més grosses (4 cm). Té l'abdomen allargat i, ben bé la meitat, és de color groc.** Pertany a la família dels Asilids i, malgrat la seva aparença, és inofensiva. L'hem trobada a l'Aiguadevall, a l'O de Puig Crestó. (lám. II)." / pàg. 20: *Cop-hopodisma pyrenaea* / pàg. 21: En realitat, *Euproctus asper* és exclusiu dels Pirineus i **zones adjacents (Montseny...)** (*). També cal dir que les larves de **Salamandra salamandra** han d'anar a continuació d'*Emproctus asper*, **dins de la classe Amfíbis**, ordre Urodels (*). A més a més, a la "descripció" d'*Anthus sp.*, hi sobren les 3 darreres línies. / pàg. 24: La 2.ª fig. és la **B-3** / pàg. 27: La cita correcta de la NOTA és: "**Flore descriptive et illustrée de la France, de la Corse et des contrées limitrophes. d'H. Coste (1901-1906; second tirage 1980)**" (*).

Les esmenes amb (*) són degudes a incorreccions d'exclusiva responsabilitat dels autors.

ELS AUTORS